

לפעמים זוכים להצלחה מפני צורך הדור

מסביר הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל שלפעמים הרשע מקבל שכר בלי יחס ופרופורציה למעשים שלו, רק מפני צורך הדור.

באותו הדור נגזר על בית המקדש להיחרב, ובחרו מבין רשעי הדור את מי שיש לו איזו זכות כלשהי, ונפלה בגורלו להיות השליח שירעף עליו כל הכוחות והעוצמה הנדרשת להגדרה של 'היו צריה לראש'.

וצריך לדעת שמאידך גיסא גם במידה טובה - לפעמים מפני צורך הדור אפשר לזכות בכוחות גדולים להועיל לאחרים, ויש אנשים שזכו להצלחות כבירות מעבר למידתם, אחר שקיבלו על עצמם לשאת בעול, ונבחרו להיות השליחים להיטיב לכלל ישראל.

[תלמידיו אמרו שבדברים אלו ניסה הגר"א דסלר ברוב ענוותנותו לתרץ מדוע זכה להצלחה ברוכה בניהול הכולל בגיטסהד, שודאי הדבר הוא רק מפני צורך הדור].

וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה, שנאמר "נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה" מכלל דעד השתא לא הוה רנה [קמט:]

רשעותו של נבוכדנצר ידועה, ורואים כאן שמאכזריותו סבלו אפילו מלכי אומות העולם.

את כוחו שאב מהזכות היחידה שהייתה לו - בכך שפסע לעצור את השליח שנשא מכתב מבלאדן מלך בבל אל חזקיה מלך יהודה, כדי לתקן את הנוסח ולהקדים שם שמים בראש המכתב.

התמיהה היא שהרי "לפום צערא אגרא" - וא"כ איך יתכן שזכה בתמורה למעשה פעוט כל כך - לממשלה אדירה תחת כל כיפת השמים, כולל על חיות השדה?

[מלבד הכישרונות האדירים שנכון בהם - עד שהיה הכרח לשלוח מלאך להשתיק אותו כשבא לשבח את הקב"ה, ובדאי שהמעלה של התשבחות הללו לא נבע מגדול דבקותו, שהרי הוא היה שקוע בהשחתה וטומאה - אלא מכוח כישרונותיו המבהילים בגודלם]

ההיענות לתפילה של 'המתפלל על חברו' - היא 'פריעת חוב'!

זהו התינוק שלנו, אה, ב"ה, סוף כל סוף, עזר ה', נולד לנו תינוק לאחר כל כך הרבה שנות סבל של המתנה וצפייה! סוף כל סוף, גבר עלינו חסדו ונתן לנו הקב"ה את המתנה שאין למעלה הימנה, הלא הוא תינוקנו הראשון, לאחר שנים כה רבות...

הכל אחוזי התרגשות והשתתפות בשמחתם של הזוג הזה, חבר תלמיד חכם, ואשת חבר... הכל מברכים, כי יזכו לראות הימנו נחת רב, לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

פתח האיש ואמר: רצונכם שאספר לכם מעשה שהיה, הסכיתו ושמעו.

בקרייתו של הגר"נ בולמן שליט"א [זצ"ל] במגדל העמק, גר זוג צעירים, הקדישו חייהם לתורה לעבודה ולגמילות חסדים.

אך רחמנא ליצלן, ל"ע, חסרי ילדים היו, וצערם רב, רב מאד.

ויהי היום, נכנס הבעל אל רבו, הגר"נ בולמן שליט"א, ובפיו תחנונים - אולי יתן לנו רבינו עצה, מה ניתן לעשות כדי שהקב"ה יחוננו בזרע אנשים, קשה לנו, קשה מאד. אנה רבי, אולי יתפלל עבורנו, אולי יאציל עלינו ברכה.

הרב בולמן שליט"א שקע באנחה עמוקה שוברת לב. לאחר הרהורים פתח ואמר: שמע נא ידידי, ודאי שאתפלל עבורכם. ודאי שלא אחסוך ברכות ככל שאוכל. אבל שימו לב.

בעיה דומה מאד, אולי אותה הבעיה, גם לי בביתי במשפחתי, אחד מבני, חשוך בנים הוא, ואיני יודע את נפשי מה לעשות, הצעה לי אליכם.

אולי תידברו, אתם והזוג האחר, אולי תסכימו ביניכם, שכל זוג יתפלל על חברו, אבל במלא המרץ, ישתדל כל אחד להסיח דעת מצרכי עצמו, ויקדיש תפלתו על חברו, על הזוג האחר.

אולי נצליח להפעיל כאן את מאמר הגמרא: "המתפלל על חברו הוא נענה תחלה, והוא שצריך לאותו דבר".

תניא ר' גמליאל ברבי אומר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' - כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. [קנ"א:]

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א מסביר שהיסוד הזה נובע מהכלל של "מדה כנגד מדה"!

זאת הסיבה להבטחה "כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה" [ב"ק צב.] - לא די שנענה אלא נענה תחילה!

הענין הוא שהתפילה, כוחה עצום ורב, כך רצתה חכמתו יתברך, שאם יתפלל האדם, יענו לו - אין תפילה חוזרת ריקם.

אך איברא, ש"המתפלל על חברו", מלבד שיש בו משום תפילה, יש בו גם את ה"על חברו" - הדאגה, האיכפתיות, התשומת-לב, ההשתתפות בצער, כל אלו נמצאים דווקא בתפילה על חברו.

בתפילה על חברו, ניצל האדם את כח התפילה, לעשיית חסד, ובמיוחד כאשר הוא עצמו "צריך לאותו דבר", ואף על פי כן, לא על עצמו ביקש, אלא על חברו!

בשל כך באה ה"חובה", שחייב הקב"ה, כביכול, את הנהגתו יתברך - של "מדה כנגד מדה" - "במדה שאדם מודד מודדין לו".

"מדה כנגד מדה", אינה מתנה היא "חוב" וחובות, משלמים לפני חלוקת מתנות...

הגר"מ מספר מעשה נורא, מעדות אישית:

אנכי והרבנית תחי' ישבנו בביקור ליל שבת אצל שכנים מכירים, ביוהנסבורג העיר, אוריה של שבת נינוחה, מגלגלין שיחה בענינים העומדים ברומו של עולם התורה והתשובה.

והנה קולטות אוזנינו, שלי ושל רעייתי, שיחה - מי זה הבוכה בעריסה או בעגלה?

לא ידענו את נפשנו - עיניים נצצו בברק של נטפי דמעות.

שקט מוחלט.

התעוררנו, אמרנו "שבת שלום", ברכנו בעוז, במרץ ובאמת, את הזוג, את בעל הבית, את כל המשתתפים ופנינו למקום מגורינו.

זהו כוחה של "מדה כנגד מדה", זוהי המחויבות שכביכול הקב"ה נטל על עצמו.

אמר, הסביר, ושקע שוב באנחתו העמוקה, ואנו פנינו איש לעברו של ה"זוג האחר", נדברנו בינינו והחלטנו, כי מהיום והלאה, כל אחד יקדיש תפילותיו למען זולתו, אבל כדי שזולתו יוושע, מתוך הכוונה לזכות במסקנת ה"הוא נענה תחילה", לא כביזעס...

מורי ורבותי, הנה לפניכם בעריסה, תינוקי שנוול באותו יום שנוול תינוקו של חבריי...

תדהמה!

מדוע החסיד נמנע מלגדור את הצרו?

וכתב שאם נאמר שהחסיד נמנע מלגדור את הצרו רק כדי לגדור את עצמו, כדי שלא ישל בעתיד, לא יהיה ניתן להביא מכאן ראייה.

אולם הגאון **רבי חיים גריינמן** זצוק"ל תירץ שהחסיד נמנע מלגדור את הצרו לא רק בגלל 'הנהגת חסידות' של הרהור בשבת, אלא היה חשש חמור יותר שנכשל במעשה של הליכה אסורה.

והביא שבירושלמי משמע שהחסיד הלך בשבת לטייל ליד הכרם שלו, וראה את הפרצה, ועתה אם הוא יבצע את מחשבתו - אין זה נחשב רק הרהור, אלא יש כאן חשש שההליכה של הטיול תוגדר כמעשה, ולכן קנס את עצמו!

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, וזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס, ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. [ק"נ:]

יש להבין מדוע היה צריך לקנוס את עצמו הרי עבר על הרהור בשבת, שהוא רק 'הנהגת חסידות', ולא אסור מעיקר הדין?

הגאון **רבי אברהם ארלנגר** שליט"א דן האם ניתן להוכיח ממעשה הזה שאדם בעל מעלה נענש כשעובר על 'הנהגת חסידות' שנדרשת ממנו לפי דרגתו, כמו התביעה על בועז מחלון וכליון על היציאה לחו"ל, אפילו שבזמן רעב מותר לצאת, ונענשו עליה רק בגלל דרגתם.

ניחום אבלים נועד לתועלת הנפטר

והם רוצים לפרוק אותו, בין ע"י בכי ובין ע"י התעניינות וכדומה, אבל הכל נע סביב האנוכיות של השומע, שלא מרגיש בנח עם הצרה, וחותר להשתחרר ממנה.

היות העיסוק באסון לא נובע מנשיאה בעול ואכפתיות אמיתית, התחושות אכן 'משתחררות', חוזרים לשגרה, והרושם מתפוגג במהירות.

בעל חסד אמיתי - שעובד על מידותיו, ומרגיש השתתפות כנה בצער של הנפטר - חושב ומתבונן מה ניתן להועיל לנשמתו? ומה אפשר לעשות כדי להקל עליו מהייסורים ומעונשי העוה"ב?

רק כך המצווה של ניחום אבלים תבוא מתוך מקום פנימי אמיתי של השתתפות בצער הזולת! של נשיאה בעול! ולא מתוך שחרור רגשות אנוכיים, כך מקיימים כראוי את מצות גמילות חסד של אמת!

הוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה, לא היו לו מנחמין, כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה, לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה - ואמר ליה 'תנוח דעתך שהנחת את דעתי'. [קנב.]

צריך להבין מה הענין בניחום אבילים' אם אותו אדם לא הותיר אחריו אבילים?

הגאון **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצוק"ל הוכיח מכאן שהנפטר אמור להפיק תועלת מ'הניחום', בין אם ע"י שמעוררים לתשובה או כל חיזק שנגרם ממנו.

ועורר על כך שאדם צריך להיות 'נושא בעול' עם אחרים, ואפילו עם נפטרים! כמו שנהג ר' יהודה.

המצואות היא שכאשר אנשים נתקלים באסון, נגרם להם צער,

כמויות העדכונים גורמת טיפשות

כשמרוב תעמולה הציבור מתבלבל, ובכלל לא ברור למי תהיה השפעה.

כך נדמה לוח ליבם של עמי הארצות - ששימש כר פורה לדמיונות, ומצע נח לעדכונים שוטפים של הבלים מתחלפים.

עודף המידע כבר אינו רלוונטי, ורק מעמיס ומכביד על מערכת החשיבה, ויוצר בלבול וטיפשות.

לעומתם זקני תלמידי חכמים - שעוסקים כל ימיהם בתורת אלוקים חיים - את אותה 'גירסא דינקותא' עצמה הם מחדדים ומלבנים!

עם השנים חוזרים ומשננים, מעמיקים ומפלפלים בה, והדברים מתבהרים עם השנים, כך נוסף בהם נופך של חכמה ותבונה!

[את השיחה הזו מסר המהרי"ל בכדי להרגיע את סערת רוחם של בחורי הישיבה בימי מלחמת העולם הראשונה.

בימים ההם ישיבת טעלוז היתה היחידה שלא גלתה ונשארה במקומה, אך סבלה רבות מגזרות שונות.

ולפתע התפרסם על טקס מפואר בהשתתפות ראשי השלטון החדש, עם פתיחת 'בית מדרש לרבנים'.

תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם, שנאמר 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה', ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן, שנאמר 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'. [קנ"ב.]

צריך להבין את ההבדל הקיצוני ביניהם, מדוע 'זקנה' שמוסיפה חכמה לתלמידי חכמים, היא עצמה גורמת טיפשות לעמי הארצות?

הגאון **רבי יוסף יהודה ליב בלאך** זצוק"ל מסביר ששורש ההבדל נעוץ בתחום ההתעניינות של כל אחד מהם.

עמי הארצות מתעדכנים במשך כל החיים ב'חדשות', ומתעסקים בסערות תקשורתיות חולפות, כך שהמעשים ששמעו אמש, היום הם כבר לא מעשיים.

מוחם דומה ללוח מודעות - בבוקר מופיעה עליו כרזת פרסום מושקעת ומרתקת - נראה שההשפעה שלה תמשוך לקוחות רבים.

אחר כמה שעות כבר מכסה אותה מודעה נוספת מוצלחת יותר, עד שבערב שניהם מסתתרים תחת מעטה פרסומות מגוונות,

כאשר היה מדובר על שלושה עשר תלמידים ושני רבנים -
שהתעטרו בעטרה לא להם, וניצלו כתר של ישיבה שנמלטה.

העוול הנוראי קומם רבים מבני הישיבה.

אך המהרי"ל ביקש להרגיע את הרוחות - ולקבל את הדברים
בפרופורציה נכונה, על אף שהעוולה זועקת עד השמים, אבל

צריך לדעת שישקרא לא קא"י!

מעמדה של ישיבה לא נקבע באירוע רב רושם, אלא מתבסס על
עבודת ה' פנימית, הקבועה לאורך השנים, וכבודה של ישיבת
טעלו במקומה מונח!]

כשאדם דבוק בה' אינו יכול להינזק!

ואומר שהדבר ברור אצלו שכל הצרות שאירעו לגדולי העולם
מהנביאים והחסידים, היה זה רק ברגעים שנחלשה אצלם
הדביקות הזו במחשבתם.

[מסופר על הגר"ח מוואלוז'ין זצוק"ל שכנס לשיעורו של הרבינו
הגר"א עם רטיה על ראשו.

במהלך השיעור הסיר את הרטיה לזמן מה - ואח"כ החזיר
אותה.

אחר השיעור הסביר לאחד שתמה על הדבר, שהמהלך השיעור
הרגיש בשלב מסויים שהוא נמצא בקרבת אלוקים כזו שלא
מצריכה השתדלות, ולכן הסיר את הרטיה.

אחר זמן מה כשנחלשה אצלו הדביקות - הוצרך להחזיר את
הרטיה].

**תנו רבנן כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות -
אסור לקרותו בשבת, ודיוקנא עצמה - אף בחול אסור
להסתכל בה, משום שנאמר 'אל תפנו אל האלילים', מאי
תלמודא? אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם.
[קמ"ט.]**

הגאון **רבי שלמה ולבה** זצוק"ל מביא את היסוד הגדול שבנה
הרמב"ם [במו"נ פני"א] מהגמרא הזו - שהשכל אשר ה' השפיע
עלינו הוא הדבוק בינו לבינו!

כל זמן שהאדם עוסק במחשבות של קירבת אלוקים [ובנפח"ח
כתב שה"ה בתורה] הוא מחזק את הדביקות בינו לבורא.

ברגע שאדם מסיח דעתו מעבודת ה' - מיד נחלש החיבור הזה!

הרמב"ם מוסיף שממילא בזמן שהאדם מחובר לבורא יתברך,
ודאי שהוא שמור ומוגן מכל צרה ונגע!

האם יש להתפלל על הנינים

ראש הישיבה הגיב בביטול 'קירבה רחוקה'! [כלומר הקירבה
הזו לא מצדיקה להעניק יחס מועדף].

הצעיר לא נואש וביקש רשות לספר מעשה חסידי - היה רבי בעל
צדקה גדול, שהעניק לכל נצרך מטבע יפה, אך לעניים ונצרכים
קרובי משפחה נתן נתינה כפולה.

יום אחד הופיע הילך בבית מדרשו, ומתוך ידיעה על מנהגו של
הרבי להכפיל את הנתינה לקרובי משפחה, נכנס פנימה והחל
ופרט באריכות את קשרי המשפחה הרחוקים בינו לבין הרבי.

הרבי האזין בסבלנות - ולבסוף נתן נתינה רגילה, כשהוא מסביר
הרי זו 'קירבה רחוקה'!

העני סבל וקיבל, אך המתין לעת התפילה, שהרבי יגש לעמוד,
וכשהגיע בברכה הראשונה לומר 'וזוכר חסדי אבותי' - לחש
לעומתו 'קירבה רחוקה'!

הרבי הזדעזע!!!

הפסיק קמעה מתפילתו - הוציא חופן מטבעות והגיש להילך
העני, והמשיך להתפלל, סיים הבחור את סיפורו והמתין
לתגובת ראש הישיבה.

נענה ראש הישיבה - אין הנידון דומה לראיה - זכות אבות
נמשכת לכל הדורות - אבל דין 'ומבשרך לא תוכל להתעלם' לא
נוהגת ב'קירבה רחוקה'.

**תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על
מדה זו, שאם הוא לא בא, בא בנו, ואם בנו לא בא, בן בנו
בא, שנאמר 'כי בגלל הדבר הזה', תנא דבי ר' ישמעאל
גלגל הוא שחוזר בעולם. [קנ"א:]**

צריך להבין מדוע יתפלל רק על שני דורות - בנו ובן בנו? ולמה
לא יתפלל על כל הדורות הבאים אחריו?

מסביר **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל שיש מעלה מיוחדת
בתפילת האב על בנו שיש לו רחמים - 'כרחם אב על בניו'!

אחרי כמה דורות הרגש כהה, ואין כל כך את הדאגה והרחמים
כמו בשני הדורות הראשונים, שהוא כעין דבר שלא בא לעולם,
ולכן ההשפעה שלו עליהם פחותה.

הנה בברכות התורה אנו מבקשים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו
המגוי'א [ריש סי' מ"ז] פירש שהכוונה היא על כל זרעו אחריו,
ולכן אין צריך להוסיף ולומר וצאצאי צאצאינו, משמע שמתפלל
עד סוף הדורות.

אבל הבי"ח [שם] פירש דהכונה לגי דורות, דשוב אין התורה
פוסקת מזרעו כדאמרינן בב"מ [דף פ"ה]. ולמדוהו מקרא דלא
ימושו מפיד ומפי זרעך וזרע זרעך.

ויתכן שבנקודה זו נחלקו המגוי'א והבי"ח.

שלדעת המגוי'א מצינו שיש ענין בתפילה על זרעו גם אחר ג'
דורות, ולדברי הבי"ח באמת לא מצינו תפילה על אחר ג' דורות.

[מפורסם המעשה בתלמיד שבא ללמוד בישיבת בריסק, ששם
היה מקובל שנותנים עדיפות מיוחדת לקרובי משפחה, מדין
'ומבשרך לא תוכל להתעלם'.

מיד כשבא הבחור לישיבה, ניגש אל ראש הישיבה, והחל לפרט
באריכות את הקשר המשפחתי הרחוק שמקשר ביניהם.

לרפואה שלמה

הרב פנחס אליהו בן שרה שליט"א

הרב יהושע מאיר בן מלכה שליט"א

מר יחזקאל בן צלחה שיחי

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

ניתן להשתתף בהוצאת העלון - ולזכות בזיכוי הרבים
לתרומות בדורים פלוס
באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים